

ОТГОВОР НА ЕДИН КРИТИЧЕН ОТЗИВ...

*„...това което вчера се е наричало глупост,
утре се превръща в мъдрост...“*

Уилям Оскар

Става дума за отпечатания от проф. дгн Георги Алексиев (НИГГГ при БАН) и проф. дгфн Хернани Спиридонов (ИКСЗИ при БАН) в сп. „Проблеми на географията“, кн. 1–2 за 2012 г., стр. 149–156, „Отзив за монографията „Морфоструктура на Източна Стара планина“ с автори проф. дгмн Цанко Цанков и доц. д-р Светла Станкова“. В самото начало на текста (стр. 149) читателят се натъква на непонятната фраза, че въпросната книга „показва за, съжаление, поредното „брокерство“ на един от авторите в дебрите на еkleктичната наука“ (курсивът на авторите). Веднага следва (стр. 149) целта на отзива: „авторите да преустановят писането на научни статии, а вече и на монографии, по хипотетични и схоластични схеми без привеждане на представителна, достоверна и обективна информация“ (курсивът на авторите). Такъв Гьобелсов тип ултиматуми са чужди на съвременната научна мисъл. А колкото се отнася до представителността, достоверността и обективността на дадената в монографията обилна текстова, таблична и картна информация – по този въпрос авторите на отзива не казват нито една конкретна дума и не превеждат никакви конкретни аргументи. Единият от авторите на монографията – проф. Цанков, е член на Редакционния съвет и редактор на световно известната Геоложка карта на България в М 1:100 000 (издание на БАН и Комитета по геология – София, 1995), автор и редактор на повече от 10 нейни картни листа; полеви изследовател и съавтор на Геоложката карта в М 1:250 000 на Западния Оарсениз в Телския Атлас на Северен Алжир от 1974 г.; полеви изследовател и съавтор на Геоложката карта на провинция Камагуей (Централна Куба) в М 1:100 000 през 1979–1982 г., а впоследствие – няколкогодишен експерт по геолошко картиране към Кубинската академия на науките (1982–1988); един от основните съавтори на монографията (с главен редактор акад. Еким Бончев) за детайлното регионално полево проучване на Предбалкана (1971); полеви изследовател и съставител на поредица от детайлни публикувани геоложки, тектонски и структурни карти у нас и в чужбина. Едва ли за такъв теренен проучвател е удачно да се поставя под съмнение умението му да осигурява качествена информация при такъв тип изследвания.

Твърдението в отзива (стр.149), че „*в книгата не става и въпрос за каквато и да е методика на изследване*“ (курсивът на авторите), просто буди недоумение – в раздела Методика от монографията (стр. 9–11), наред с възприетите принципи и критерии (а те са основен методичен елемент!), е изтъкната същността на основните методи и похвати на изследването. Освен това много методични аспекти на този вид регионални изследвания са обсъдени в повече от 20 статии на единия от авторите на монографията, публикувани през последните 15 години. Тези статии са библиографирани в монографията и са достъпни за всеки.

Учудва твърдението в отзива (стр. 149) за „*недоказаната представа, че съвременният релеф е плод само на кватернерната морфогенеза*“ (курсивът на авторите). Та нали Цанко Цанков и Георги Алексиев в общата си статия „*Мястото и ролята на листричната тектоника при формирането на морфоструктурния план на територията на България*“ (Сборник научни трудове – география, Юбилейна научна конференция 30 години Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, университетско издателство, ISBN 954-577-139-9, 2003, стр. 15–24) неколкратно подчертават средномеоценско-плиоценския гористо-саванен релеф на големи части от България, предшестваш кватернерното израстване на съвременните планини! Настъпилата странна промяна във възгледите на колежата Георги Алексиев е очевидна и непонятна...

По отношение на изпъстрената с неаргументирани твърдения и напътствия страница 150 авторите на отзива пропускат ясно подчертаната цел на монографията – провеждане на само и единствено морфоструктурен анализ в изследваните земи. Проучването не е имало за задача анализ на цялостния регионален геоморфоложки облик. За него ще бъде необходим анализ и на екзогенните процеси – нещо, което не е част от целите на монографията. Авторите на отзива нямат никакво право да поучават авторите на монографията за какво и как да пишат!

Много странно звучи твърдението на авторите на отзива, че именно „*реликтите от остатъчния (доморфогенен) релеф*“ са представителната и достоверната палеогеографска информация за непрекъснатата трансформация в пластиката на земната кора“ (стр. 149–150). А каква е ролята на самата кватернерна морфогенеза при възникването на съвременния релеф? И що се отнася до „*пластиката*“ – много добре известно е, че пластичните деформации на скалите настъпват при много висока температура и налягане на големи дълбочини в земната кора, но там не се създава земеповърхностен релеф...

Разликата между понятията структура (геолого-тектонска) и морфоструктура е дефинирана много точно в монографията. Фразеологията, с която авторите на отзива си служат в стремежа си да докажат, че няма разлика между тези два термина, на стр. 150 е меко казано несъстоятелна.

В раздела „Обзор на досегашните изследвания“ от монографията не е направен „*селективен преглед*“ (както се твърди на стр.151 от отзива), а в хронологична последователност се съобщава за скромните по обем досегашни морфоструктурни проучвания в областта. Не е вярно твърдението на авторите на отзива, че „...в раздела „Кратки геолого-тектонски сведения“ се прави селективен преглед на доминиращата част от изследванията, проведени в началото и средата на миналия век, като не се анализират постиженията през последното

десетилетие“ (стр. 150). Във въпросния раздел първоначално са библиографирани всички трудове, разглеждащи изцяло или отчасти геологията на изследваните земи (стр. 23). След това, именно на базата на най-модерните теренни и аналитични изследвания (от средата и края на миналия век и то в М 1:100 000 – т. е. новата Геоложка карта на България) е изготвено достатъчно подробното за целите на изследването резюме за основните литостратиграфски и тектонски особености на Източна Стара планина (стр. 23–33). А „пространствената визуализация“ на навлачния модел, чиято липса смущава авторите на отзива (стр. 151), е вече публикувана (в цветен вариант) през 2002 г. от един от авторите на монографията.

След дългата тирада от напътствени фрази (по-голямата част в лявата половина на стр. 151), авторите на отзива непонятно защо недоволстват, че в монографията като сравнителен пример е използван трудът на Николов и Йорданова (1977). Ако колегите Алексиев и Спиридонов имат възражения към написаното от горепосочените автори, то нека те да се обърнат към тях.

Интерес представлява следното дълго изречение от отзива (стр. 151): „За класификацията и йерархичната съподчиненост на двете морфоструктурни области в Източна Стара планина обаче авторите Цанков и Станкова не привеждат никакви факти и доказателства от принципите на господстващата Нова глобална тектоника на плочите“. Първо – за каква „класификация и йерархична съподчиненост на двете морфоструктурни области“ става дума? И второ – от принципите не се „привеждат“ факти и доказателства... Вписването на морфоструктурния модел на Източна Стара планина в плейттектонските представи е разгледано в раздела „Морфотектонска позиция на района“ (стр. 34–37) от монографията. Но от тази част на текста и авторите на отзива са обърнали внимание само на сравнителната табл. 5 за съпоставянето на природногеографското и морфоструктурното райониране на Старопланинската верижна система. По повод на това сравнение в отзива следва разпростиращият се на първата половина на стр. 153 непонятен словесен водопад за старопланинските проломи. Втората половина на стр. 153 е заета с дидактически указания на авторите на отзива към авторите на монографията какво е трябвало да направят те по отношение на „неизяснения принцип на йерархическата класификация и типизация на морфоструктурата“(!?). Едва ли в своя творчески път авторите на монографията са получавали такива императивни указания от своите именити учители!... Но изглежда, че всичко се случва...

По отношение на раздела от монографията „Характер на геоморфоложката еволюция“ авторите на отзива отново излагат (цялата първа половина на стр. 153) в дидактичен тон свои становища. Тук интерес представляват изразът „Съществуващите сведения и намерените фосили с късномиоценова възраст (валезийска, туролийска и рускийска) не могат да бъдат доказателства за обективното съществуване на следраноплейстоценов саваноподобен алувиален ортоплен за цялата територия на нашата страна“. Авторите забравят да отбележат, че многобройните късномиоценови и плиоценови фосилни находки са на **стенни** животни, които не могат да съществуват в друга природна обстановка. А по-надолу (средата на стр. 153) е написано: „Представата за съществуване на обширен ортоплен или саваноподобна алувиална низина със следранноплейстоценова възраст за цялата страна с формирана мрежа от ... сплетени реки... е

фриволно твърдение на авторите“. Това твърдение е пълна противоположност на написаното от Георги Алексиев и Цанко Цанков в статията „Мястото и ролята на листричната тектоника при формирането на морфоструктурния план на територията на България“ (Сборник научни трудове – география, Юбилейна научна конференция 30 години Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, университетско издателство, ISBN 954-577-139-9, 2003, стр. 20) – „Морфографските условия и климатът в района по оново време са били причината за развитието на горист или тревист саванен ландшафт. Това се потвърждава от намерените останки на степни бозайници...“. И по-долу – „Средномиоценският и плиоценският ландшафт с преобладаваща горска савана в голяма част от територията на България (извън районите, заети от Гетския и Евксинския неогенен басейн, показва, че следите от релефа, оставени от късноалпийските (Илирийски, Пиринейски) нагъвания и навличания, са били напълно заличени“. На кое от двете становища на Георги Алексиев трябва да се вярва?

В съвременната научна литература никой не поставя под съмнение, че в средното и долното си течение Амазонка, Конго, Брамапутра и много други имат характер на „сплетени реки“. Именно за такива природни феномени става дума в монографията.

Удивително е, че авторите на отзива са пропуснали да обсъдят основната част на монографията – педантично подробното картно изобразяване (и то в М 1:50 000!) на отделните морфоединици в ранг морфоструктура и морфоструктурен район – тяхната текстуална и таблична еднотипна характеристика. На тези въпроси е посветена цялостната морфоструктурна карта на Източна Стара планина в М 1:50 000, както и системната таблична характеристика на параметрите на всяка една от повечето от 600 морфоструктури (стр. 71–83). За тази строго обвързана с топографски параметри (и по този начин винаги подлежаща на контрол) информация в отзива няма нито дума! Обратно – авторите на отзива отново затрупват читателя със свои становища как и за какво е трябвало да се пише...

Цялостният непредубеден прочит на отзива и съпоставянето му с въпросната монография води до някои общи изводи.

1. Текстът на отзива е изпъстрен със силни, с нищо неаргументирани епитети и фрази като „поредно „брокерство“...в дебрите на еkleктичната наука“ (стр. 149), „хипотетични и схоластични схеми“ (стр. 149), „еклектичен (схоластичен) характер“ (стр.150, 151), „хипотетичен модел“ (стр. 150) „схоластичен подход“ (стр.151), „псевдонаучен принцип“ (стр.151), „волунтаристична“ и „недоказана морфоструктурна схема“ (стр. 152), „енигматичен“ (стр. 153, 154), „умозрителен“ (стр. 153), „фриволно отделен“ (стр.153), „паяжина“ (стр. 153), „мистични“ (стр. 154, 155), „фриволен“ (стр 155). Този словестен подход определено навежда на мисълта за стремеж у авторите на отзива да провокират и максимално да засилят негативно отношение на читателя към монографията.

2. В съдържанието на отзива, последователно за отделните глави, авторите първо изказват, без изключение, всецяло негативното си отношение към написаното в монографията и след това доста нашироко излагат (без доказателства) личните си възгледи по въпросите. Така голямата част от текста на отзива е превърнат в дидактични указания как трябва да бъде разгледан съответният проблем. Оказва се, че самият отзив преди всичко цели рекламиране на възгле-

дите на авторите на фона на целенасоченото напълно негативно отношение към качествата на монографията.

3. Непонятно е „възмущението“ на авторите на отзива за посвещението на монографията в памет на покойния проф. д-р Тодор Кръстев. Той е учител и дългогодишен наставник на д-р Св. Станкова. А не е никаква тайна, че проф. Цанков и проф. Кръстев винаги са имали прекрасни личностни и колегиални взаимоотношения и не веднъж са се изявявали като единомишленици по много научни и други въпроси на редица български и международни научни форуми. Правото на авторите на монографията да я посветят на когото желаят е тяхно лично дело.

Очевиден е неприкритият стремеж на авторите на отзива всячески да очернят и тотално да отрекат без необходимите основания каквито и да е научни достойнства на обсъжданата от тях монография, а също така и творческите качества на нейните автори. Такъв подход е чужд и вреден за българската научна литература и не трябва да бъде толериран.

Цанко Цанков, Светла Станкова